

## CHECKLIST VOOR ZELFBEOORDELING VAN MALADAPTATIE

### Het REGILIENCE-zelfevaluatie-instrument om het risico op maladaptatie te beoordelen bij de ontwikkeling van adaptatieplannen of -strategieën

#### Wat is een adaptatieplan/-strategie?

Een adaptatieplan/-strategie is een document dat wordt opgesteld om je aan te passen aan bepaalde effecten van klimaatverandering en waarin wordt beschreven 'wat' en 'hoe' er zal worden gedaan om je aan te passen aan klimaatverandering. Meestal wordt het opgesteld door een regionale autoriteit en omvat de algemene adaptatiestrategie en specifieke maatregelen.

#### Wat is adaptatie aan klimaatverandering?

Met 'maladaptatie' wordt het proces bedoeld waarbij een opzettelijke adaptatie wijziging negatieve gevolgen heeft, bijvoorbeeld doordat de kwetsbaarheid toeneemt, het welzijn afneemt of duurzame ontwikkeling wordt ondermijnd. Dit kan gebeuren in dezelfde of afwijkende regio's, systemen, sectoren of sociale groepen dan die waarop de adaptatiemaatregelen zijn gericht.

Veel hulpmiddelen bieden ondersteuning bij het plannen van goede klimaatadaptatie, maar de checklist voor het risico op onaangepaste adaptatiemaatregelen richt zich expliciet op het **identificeren van potentiële risicofactoren voor onaangepaste adaptatiemaatregelen** bij het opstellen en goedkeuren van een **adaptatiestrategie of -plan** (die in deze checklist uitwisselbaar worden gebruikt). Op die manier helpt de checklist het risico op **onaangepaste resultaten te minimaliseren**. Het doel is om medewerkers van bevoegde regionale autoriteiten en andere organisaties (bijv. consultants, bedrijven, maatschappelijke organisaties) te helpen om aanpassingsrisico's te vermijden of te beperken in de planningsfase.

Met deze tool wordt u door een checklist van 16 vragen geleid, die elk een specifieke risicofactor voor adaptatiefouten behandelen. Door op elke vraag 'ja/nee/gedeeltelijk' te antwoorden, kun je het risico op maladaptatie van de geplande maladaptatie beoordelen.

#### Overzicht:

##### WAT?

De checklist bestaat uit 16 vragen om het risico op maladaptatie van een adaptatiestrategie/plan te beoordelen door potentiële risicofactoren te identificeren. De resultaten bieden inzicht voor het nemen van maatregelen om het risico op aanpassing met ongewenste effecten te minimaliseren, en volgt de richtlijnen van de [Climate-ADAPT Regional Adaptation Support Tool \(RAST\)](#).

##### WAAROM?

Om te voorkomen dat maatregelen leiden tot een verhoogde kwetsbaarheid of schade aan bestaansmiddelen, ecosystemen en de economie.

##### WIE KAN HET GEBRUIKEN?

De checklist is bedoeld voor iedereen die betrokken is bij de planning en het beheer van een regionale adaptatiestrategie: medewerkers van bevoegde regionale en gemeentelijke overheden en andere organisaties (bijv. consultants, bedrijven, maatschappelijke organisaties).

##### WANNEER?

De checklist kan op elk moment in het adaptatieproces worden gebruikt, maar het is raadzaam om hem zo vroeg mogelijk te gebruiken, in ieder geval voordat de adaptatiestrategie wordt geïmplementeerd.

##### HOE?

Beantwoord de vragen op de checklist door 'ja', 'nee' of 'gedeeltelijk' aan te kruisen. Gebruik het vakje 'gedeeltelijk' als er nog ruimte is voor verbetering, hoewel er al enkele acties met betrekking tot de vraag zijn genomen. Gebruik het **opmerkingenveld** om relevante gedachten, herinneringen, trefwoorden of to-dos te noteren. Je kunt collega's of andere belanghebbenden vragen om je checklist aan te vullen of om hem individueel in te vullen.

##### HOE LANG?

De tijd die nodig is om de checklist te doorlopen hangt af van de complexiteit en de reikwijdte van de adaptatiestrategie. Een eenvoudige en bekende strategie kan in minder dan een uur beoordeeld worden, terwijl in andere gevallen meer tijd nodig zal zijn.

##### VOLGENDE STAPPEN?

Zijn de meeste vragen van de checklist met 'JA' beantwoord, dan zijn er al veel stappen genomen om het risico op maladaptatie te minimaliseren. Alle aspecten die met 'NEE' zijn gemarkeerd, duiden echter op een potentieel risico, dat door gerichte acties tot een minimum kunnen worden beperkt. Checklistvragen gemarkeerd met 'Gedeeltelijk' laten ook ruimte voor verbetering. Aanwijzingen voor verbetering worden gegeven in de korte tekst onder elke vraag. Om de resultaten te interpreteren biedt de Climate-ADAPT Regional Adaptation Support Tool een lijst met acties en best practices voor elke stap van het adaptatieproces.



# CHECKLIST: POTENTIËLE RISICO'S OP MALADAPTATIE IDENTIFICEREN

## Sectie A: Risico's en kwetsbaarheden

	JA	DEEL	NEE	NOTITIES
<p>1 - Is bij de ontwikkeling van de adaptatiestrategie rekening gehouden met alle huidige en toekomstige klimaatrisico's in de regio?</p> <p><i>Regionale klimaatrisico's kunnen variëren van overstromingen, hittegolven of droogte tot zeespiegelstijging. Klimaatverandering kan bestaande risico's versterken maar ook nieuwe risico's creëren. Aangezien klimaatadaptatie een langetermijnproces is, is het belangrijk om niet alleen rekening te houden met de huidige maar ook met de verwachte toekomstige klimaatrisico's.</i></p>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
<p>2 - Was de beoordeling van de huidige en toekomstige klimaatrisico's van de regio gebaseerd op de <b>beste beschikbare gegevens en projecties</b>?</p> <p><i>Gezien vanuit onzekerheden over de toekomst en het langetermijnkarakter van adaptatie, is het gebruik van de beste beschikbare gegevens en prognoses cruciaal. Er zullen echter altijd onzekerheden blijven en er is flexibiliteit nodig om op veranderende omstandigheden te kunnen reageren.</i></p>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
<p>3 - Is er rekening gehouden met andere toekomstige <b>trends of ontwikkelingen</b> die de klimaatrisico's kunnen beïnvloeden?</p> <p><i>Klimaatrisico's kunnen in de toekomst veranderen of toenemen en daarbij ook een wisselwerking aangaan met andere ontwikkelingen, zoals verstedelijkingsprocessen, demografische veranderingen of economische ontwikkeling. Klimaatrisico's mogen niet los worden gezien van andere trends en ontwikkelingen.</i></p>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	

## Sectie B: De aanpassingsstrategie ontwikkelen

<p>4 - Zijn er <b>realistische en haalbare doelstellingen</b> gedefinieerd voor de regionale adaptatiestrategie?</p> <p><i>Het stellen van concrete, realistische en haalbare doelen zorgt ervoor dat alle inspanningen gericht zijn op het bereiken van deze doelen. Dit is ook belangrijk voor de evaluatie van de effecten van de adaptatiestrategie.</i></p>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
<p>5 - Was de regionale aanpassingsstrategie <b>afgestemd</b> op relevante doelstellingen en initiatieven op lokaal, nationaal en internationaal niveau?</p> <p><i>Aanpassings- en andere initiatieven die relevant zijn voor de regio moeten hun doelstellingen op elkaar afstemmen om te voorkomen dat ze de adaptatiestrategie ondermijnen (en omgekeerd). Samenhang (binnen dezelfde instelling/sector, met andere instellingen/sectoren) kan synergieën ontsluiten en de succesvolle implementatie van de adaptatiestrategie ondersteunen.</i></p>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	
<p>6 - Zijn er acties ondernomen om relevante belanghebbenden <b>bewust</b> te maken van het risico van maladaptatie?</p> <p><i>Hoewel adaptatiemaatregelen met ongewenste bijwerkingen een groeiend probleem vormen, blijven de kennis en het bewustzijn hierover in de praktijk beperkt. Het informeren van belanghebbenden over de mogelijke negatieve gevolgen van aanpassingen is daarom de basis om potentiële risico's met ongewenste effecten te identificeren.</i></p>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	

JA

DEEL

NEE

NOTITIES

7 - Zijn er verschillende **opties** overwogen bij de ontwikkeling van de regionale adaptatiestrategie?

*In de meeste gevallen zijn er verschillende manieren om het gewenste doel te bereiken. Hoewel sommige aanpassingsopties kunnen bijdragen tot hetzelfde doel, kunnen hun voor- en nadelen verschillend zijn. Om de meest veelbelovende optie te kiezen, is het belangrijk om verschillende aanpassingsopties te overwegen.*

8 - Is het **transparant** hoe de aanpassingsopties voor de regionale aanpassingsstrategie zijn geselecteerd?

*Verschiedende adaptatie opties kunnen tot hetzelfde doel leiden, maar ook verschillende positieve en negatieve effecten hebben. De selectie van adaptatie opties voor implementatie moet daarom gebaseerd zijn op de beoordeling en weging van de positieve en negatieve effecten op korte en lange termijn. Bovendien verhoogt transparantie over de criteria die in de beslissing een rol spelen (bv. doeltreffendheid, efficiëntie, duurzaamheid, nevenvoordelen, ...) de geloofwaardigheid van de adaptatiestrategie en minimaliseert zo het risico dat beslissingen uitsluitend op sociale druk of politieke voorkeuren gebaseerd zijn.*

9 - Houdt de regionale aanpassingsstrategie rekening met de **transformatie** van bestaande systemen/structuren (indien nodig)?

*Kleine adaptaties van bestaande systemen (zogenaamde "incrementele adaptatie") zijn misschien niet voldoende om gelijke tred te houden met de toenemende effecten van klimaatverandering. In sommige gevallen is een "transformationele" adaptatie (een fundamentele verandering van het systeem, die ook veranderingen in de waarden en doelstellingen van actoren kan inhouden) nodig om de veerkracht op lange termijn te garanderen.*

## Sectie C: Verwachte effecten

10 - Wordt gewaarborgd dat de regionale adaptatiestrategie **geen sociale groepen belast**?

*De kosten en baten van adaptatie kunnen ongelijk over verschillende sociale groepen worden verdeeld. Gemarginaliseerde en reeds kwetsbare groepen zullen naar verwachting onevenredig zwaar worden getroffen door de gevolgen van klimaatverandering, omdat zij slechtere omstandigheden, capaciteiten en middelen hebben om zich aan te passen. Tegelijkertijd worden deze sociale groepen vaak over het hoofd gezien en hebben ze minder inspraak in besluitvormingsprocessen. Daarom zijn gerichte inspanningen nodig om in gelijke mate rekening te houden met de behoeften en verwachtingen van alle groepen, bijvoorbeeld door middel van adequate participatie van belanghebbenden.*

11 - Zorgt de regionale adaptatiestrategie ervoor dat adaptatiemaatregelen niet in strijd zijn met de **klimaatbeperkende inspanningen** op de korte en lange termijn?

*Sommige wijzigingen (bv. ontzilting, airconditioning) leiden tot een toename van de uitstoot van broeikasgassen of de aantasting van natuurlijke putten voor broeikasgassen om de gevolgen van de klimaatverandering op te vangen. Dit versterkt de gevolgen van klimaatverandering in plaats van bij te dragen aan een koolstofneutrale toekomst. Als gevolg daarvan zou de aanpassingsbehoefte in de toekomst nog groter kunnen zijn.*

12 - Bevordert de regionale adaptatiestrategie het behoud of herstel van **ecosystemen**?

*Klimaatverandering vormt in toenemende mate een bedreiging voor ecosystemen. Gezien hun belangrijke rol bij de matiging van en aanpassing aan klimaatverandering (bv. op de natuur gebaseerde oplossingen) moeten adaptatiestrategieën schadelijke effecten op ecosystemen (bv. verontreiniging van lucht, water en bodem, vernietiging van ecosystemen) vermijden en bijdragen tot het behoud of herstel ervan.*

13 - Bevordert de regionale adaptatiestrategie het duurzame gebruik van **natuurlijke hulpbronnen**?

*Natuurlijke hulpbronnen zoals zoet water zijn schaars en vaak gekoppeld aan energie-intensieve en/of vervuilende winningsmethoden. Daarom is het belangrijk om hulpbronnen zo efficiënt mogelijk te gebruiken. adaptatiemaatregelen die de vraag naar hulpbronnen doen toenemen of die een inefficiënt gebruik van hulpbronnen aanmoedigen, moeten worden heroverwogen.*

14 - Is de regionale adaptatiestrategie gecontroleerd om ervoor te zorgen dat er geen negatieve korte- of langetermijneffecten zijn voor **andere sectoren of geografische gebieden**?

*In de meeste gevallen blijven de (positieve en negatieve) gevolgen van het adaptatieproces niet beperkt tot de doelsector of het doelgebied. Door het sectoroverschrijdende karakter van klimaatadaptatie kunnen ook andere sectoren worden beïnvloed. Zo heeft ontziltling ter verbetering van de zoetwatervoorziening niet alleen gevolgen voor de watersector, maar ook voor de energiesector vanwege de grote vraag naar energie. Bovendien kunnen de gevolgen ook in andere geografische gebieden merkbaar worden of zich op een hogere ruimtelijke schaal ontfouwen. Het is ook belangrijk om er rekening mee te houden dat sommige gevolgen van een aanpassingsactie pas op lange termijn zichtbaar worden.*

## Sectie D: Monitoring en evaluatie van de aanpassingsstrategie

15 - Bestaan er regelingen om het implementatieproces van de regionale adaptatiestrategie **voortdurend te controleren** en worden de resultaten gebruikt voor latere verbeteringen?

*Door monitoring kunnen tekortkomingen in de implementatie en potentiële negatieve effecten in een vroeg stadium worden geïdentificeerd en kunnen acties worden ondernomen om negatieve effecten te minimaliseren. Daarom maakt monitoring het mogelijk om te reageren op onzekerheden en veranderende omstandigheden.*

16 - Is er een grondige **effectevaluatie** gepland voor de geïmplementeerde adaptatiestrategie?

*De impact van de adaptatiestrategie moet worden geevalueerd, zowel op basis van de effectiviteit (hoe goed het de risico's/impact van klimaatverandering adresseert) en de onverachte positieve en negatieve neveneffecten. Een grondige impact evaluatie is essentieel om eventuele maladaptatie effecten te identificeren, en mitigeren.*

Deze checklist (versie 2, november 2023) is ontwikkeld in het kader van het REGILIENCE H2020-project. Hij wordt nog steeds verbeterd en we streven naar een betere koppeling met andere aanpassingstools en het invoegen van casestudies om uitdagingen en oplossingen te illustreren. We zijn dankbaar voor uw feedback, vooral op de volgende vragen:

- Is de checklist relevant, nuttig en toepasbaar op jouw werk?
- Ontbreekt er iets waardoor belangrijke adaptatierisico's worden weggelaten?
- Bent u het eens met de gebruikte bewoordingen?
- Zijn de vragen en verklarende teksten duidelijk en volledig begrijpelijk?

## Toegang tot de online versie van de tool



Voor vragen, samenwerkingsinteresses of feedback kunt u contact opnemen met:  
**Teresa Geidel** (Fresh Thoughts Consulting GmbH), contact: [teresa.geidel@fresh-thoughts.eu](mailto:teresa.geidel@fresh-thoughts.eu)

*Als je de PDF downloadt, kun je de tabel op twee manieren aanvinken: (1) handmatig, als je de tabel afdruckt, of (2) met de "x"-markering in je PDF reader app. Vergeet bij de tweede optie niet om je wijzigingen op te slaan, zodat je je selectie niet kwijtraakt voordat je het document sluit.*



REGILIENCE zet zich in om de Europese Green Deal en de EU-missie "Aanpassing aan klimaatverandering" te ondersteunen door de toepassing van regionale ontwikkelingspaden voor klimaatbestendigheid te stimuleren. Het project ontwikkelt, compileert, deelt en promoot instrumenten en wetenschappelijke kennis om Europese regio's te ondersteunen bij het identificeren en aanpakken van hun klimaatgerelateerde risico's. We werken nauw samen met zusterprojecten zoals ARSINOE, IMPETUS en TransformAr om de capaciteit van 7 focusregio's te vergroten om de onvermijdelijke gevolgen van klimaatverandering aan te pakken.

[www.regilience.eu](http://www.regilience.eu)

 [info@regilience.eu](mailto:info@regilience.eu)

 @regilience

 <https://linkedin.com/company/regilience>

 <https://facebook.com/regilience>